Turkish Studies
International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/19, p. 17-42
DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12235
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

This article was checked by iThenticate.

HİTİT BELGELERİNDE GEÇEN AY TANRIÇASI NIKKAL VE HURRİCE ATRİBÜLERİ

Nursel ASLANTÜRK[*]

ÖZET

Hitit tanrılar topluluğunda yer alan Tanrıça Nikkal Mezopotamya kökenlidir. Ay Tanrısı'nın eşi ve Güneş Tanrısı'nın annesi olan bu Tanrıça adını Sumer'in NIN. GAL "büyük kızkardeş"inden almıştır. Tanrıça Nikkal'in en önemli kült merkezlerinden birisi Ugarit şehridir. Adı geçen Tanrıça'nın Hitit kült metinlerinden önemli bir Hurri tanrıçası olduğu anlaşılmaktadır. Tanrıça Nikkal'e muhtemelen Kraliçe Nikkalmati ve oğulları tarafından bir ritüel düzenlenmiştir. Tanrıça'nın adıyla ilk kez, Orta Hitit Dönemine ait çiviyazılı belgelerde karşılaşılmaktadır. Hitit imparatorluk dönemi belgelerinden olan II.Muu̯atalli'nin büyük dua metninde KUB 6.45 (VAT 7512)+KBo 57.18 (1111/z+ 844/v)+KUB 30.14 (Bo 3282) (CTH 381) (Yeni Hitit) Tanrıça Nikkal'in adı Manuz(z)i Dağının Tešup'undan sonra geçmektedir. Hitit devlet antlaşmalarında antlaşmaya tanıklık eden tanrı/çalar arasında adı geçmektedir. Büyük Hitit kralı IV. Tutḫaliia̯'nın Tarḫuntašša kralı Kurunta ile yaptığı ve literatüre Bronz Tablet olarak geçen antlaşmanın tanık listesinde ise; "Yemin Kraliçesi" ünvanıyla antlaşmaya tanıklık etmektedir. Ayrıca dönemin kraliçelerinin Nikkal içeren teofor adlar taşıması Tanrıça'nın popülerliğine kanıt olarak gösterilebilir. Tanrıça Nikkal'in, Hitit çiviyazılı belgelerden şimdiye kadar tespit edilebilinen yedi tane atribüsü vardır. Bunlar; adı geçen Tanrıça için düzenlenen ve bir ritüel olan KUB 45.47 (Bo 2512+Bo 4186) (CTH 494) (Orta Hitit)'den öğrenilmektedir. Agaššari, Alu̯il, ḫau̯arra, "köpek" anlamına gelen Iru̯ena, "tahıl" anlamına gelen Kade, "domuz yavrusu?" anlamına gelen Kuzinkarra ve Širinna; Tanrıça'nın atribüleridir. Söz konusu metinden Agaššari'nin, Kade'nin ve Širinna'nın bir ince ekmekle kutsanıldığı, Iru̯ena'ya ve Kuzinkarra'ya libasyonun LÚAZU "kahin" tarafından yapıldığı, öğrenilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hititler, Hurriler, Din, Tanrıça Nikkal/NIN.GAL, Agaššari (Agaşşari), Alu̯il (Alvil/Alwil), ḫau̯arra (havarra/ hawarra), Iru̯ena (Irvena/Irwena), Kade, Kuzinkarra, Širinna (Şirinna), Atribü.

---

[*] Yrd. Doç. Dr., **Hititolog**, Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, El-mek: n.aslanturk3@gmail.com; n.aslanturk@karatekin.edu.tr. Bu makalemin verileri doktora tezimden üretilmiştir ve V. European Conference on Social and Behavioral Sciences, St Petersburg, Russia-September 11-14, 2014'te "Goddess Nikkal and her Attributes" başlığıyla sunulan ve özet metin olarak yayınlanan bildirimden esinlenerek çalışılmıştır.

THE MOON GODDESS NIKKAL AND HURRIAN ATTRIBUTES IN HITTITE DOCUMENTS

ABSTRACT

Goddess Nikkal in Hittite's gods community is of Mesopotamia origin. This goddess, the wife of Moon God and the mother of Sun God, got her name from Sumerian NIN.GAL's "older sister". One of the most important cult centers of Goddess Nikkal is the city of Ugarit. It is understood that the aforementioned goddess is an important Hurri goddess from the Hittite cult texts. It is possible that Queen Nikkalmati and her sons have held a ritual for Goddess Nikkal. The name of Nikkal was encountered at cuneiform scripts of Middle Hittite Era for the first time. The name of Goddess Nikkal is mentioned in the great prayer script of II.Muu̯atalli, which is a document of Hittite empire era, KUB 6.45 (VAT 7512)+KBo 57.18 (1111/z+ 844/v)+KUB 30.14 (Bo 3282) (CTH 381) (New Hittite) after the Tešup of Manuz(z)i Mountain. She is mentioned among goddesses witnessing the treaty in Hittite state treaties. She witnesses the treaty as "Oath Queen" in witness list of treaty made between the Great Hittite King, IV.Tutḫaliia and the King of Tarḫuntašša Kurunta and referred to as Bronze Tablet in the literature. The fact that the queens of that period have had teofor names containing Nikkal might be an evidence of the Goddess' popularity. Goddess Nikkal have seven attributes which were identified by the Hittite cuneiform documents until now. These are learnt from KUB 45.47 (Bo 2512+Bo 4186) (CTH 494) (Middle Hittite) which is arranged for aforementioned Goddess and is a ritual. The attributes of the Goddess are Agaššari, Alu̯il, ḫau̯arra, Iru̯ena meaning "dog", Kade meaning "grain", Kuzinkarra meaning "piglet?" and Širinna. It is learned from the text in question that Agaššari, Kade and Širinna were sanctified by a thin bread, and a libation was applied to Iru̯ena and Kuzinkarra by ^{LÚ}AZU "a diviner".

STRUCTURED ABSTRACT

Mesopotamian Goddess Nikkal was an important Hurrian goddess. This Goddess that was the wife of the Moon God and the mother of the Sun God got her name from the Sumerian NIN.GAL "elder sister". The name of the Goddess is usually mentioned as "NIN.GAL" logogram in the Hittite cuneiform tablets. However, mentions with the syllabic system are also available. The cult of the Goddess was spread from Mesopotamia to Syria and Anatolia. The city of Ugarit is among the most important cult centers of the Goddess Nikkal.

The name of the Goddess is mentioned first in the text KUB 45.47 (Bo 2512+Bo 4186) (CTH 494) that was dated to the mid-Hittite period describing the ritual performed by the queen *Nikkalmati* and her sons especially for the Goddess NIN.GAL.

In the cult texts, Goddess Nikkal is considered among the important Hurrian goddesses. The name of this goddess comes after Goddess Išḫara and God Umbu and before Goddess Allani and God *IŠTAR* in the *kaluti-* lists of Hebat. The name of Goddess Nikkal is mentioned in

the great prayer text of Muu̯atalli II in KUB 6.45 (VAT 7512)+KBo 57.18 (1111/z+ 844/v)+KUB 30.14 (Bo 3282) (CTH 381) (Neo Hittite) after Tešup of Manuz(z)i mountain.

In addition, we encounter the name of this Goddess, although rarely, in the witness lists of the Hittite treaties among gods/goddesses that witness the agreement. Her name is mentioned in the witness list of the treaty signed by Tudḫaliia IV, one of the kings of the Hittite Empire, and Ulmi-Tešup, the king of Tarhuntaša and again in the witness list of the treaty that was signed between the aforementioned Hittite Empire king and Kurunta, a king of Tarḫuntaša, and referred to as the Bronze Script in the literature as the "Queen of Oath":

Bo 86/299

rev.**III**

93 ^{D}*Ku-li-it-ta-aš* ^{D}XXX LUGAL *MA-ME-TI* ^{D}NIN.GAL MUNUS.LUGAL *MA-ME-TI*

93 Kulitta, King of Oath Moon God, Queen of Oath NIN.GAL.

An evidence fort he popularity of the goddes is the fact that the Queens during the Middle Hittite Period carried teophore names that contained *Nikkal*, such as *Nikkalmati* (NH 875) and *Ašmunikkal* (NH 174). In addition, a known princess from Ugarit, ^{f}Eḫli-^{D}Nikkal (NH 227), a ritual scribe, ^{f}*Nikkaluzzi* (^{fD}NIN.GAL- *uzzi*) (NH 876), and yet another ritual scribe, ^{m}*Ašnunigalli* (NH 175), also carried teophore names containing *Nikkal.*

Apart from the philological documents, Goddes Nikkal can only be seen in the archaeological documents in the rock sanctuary of Yazılıkaya. The relief no. 54 in the Yazılıkaya Temple belongs to this goddess.

Goddess Nikkal has seven attributes that could be discovered through the Hittite cuneiform tablets so far. These can be known through the KUB 45.47 (Bo 2512+Bo 4186) (CTH 494) (Mid-Hittite) script which is a ritual fort he said Goddess. The attributes of the goddess which are Hurrian will be examined in more detail in the alphabetical order provided below:

2.**1**.**Agaššari**: Hurrian.

It is discovered that Agaššari, an attribute of Goddess Nikkal is sanctified with a thin bread in a ritual made for Moon Goddess Nikkal:

Furthermore in the same text mentioned before Maḫittena:

IV

17 ^{D}A-ga-aš-ša-ri ^{D}[ ]-il ^{D}Ma-ḫi-it-ti-[na (x)]

Translation:

17 Her Agaššari, God/Goddess[-]il Maḫitte[na]

2.2. **Alu̯il**: Hurrian.

The name of **Alu̯il** an attribute of Goddess Nikkal is mentioned before Agaššarri in rev.III 6.row and ve rev.IV 16. row of the ritual for Goddess Nikkal. And here it is learned that Agaššarri sanctified through drinking:

rev.IV

16 ^{D}Ši-ri-in-na [ḫa-u̯a$_{a}$-ar-r]a ^{D}Al-u̯i$_{i}$-il [(x)]

17 ^{D}A-ga-aš-ša-ri…

(line 20) *e-ku-zi*

Translation:

16 Širinna [ḫau̯arr]a, Alu̯il[(x)]

17 for Agaššari …

(line 20) drinks.

2.3.**ḫau̯arra**: Considered to be the attribute of Goddess Nikkal. The name was mentioned after Širinna and before Alu̯il which are both the attributes of the Goddess (examined in more detail below).

2.4.**Iru̯ena**: Hurrian.

Having the meaning "Dog", Iru̯ena is another attrribute of Goddess Nikkal. Through the ritual made for Moon Goddess Nikkal, it is learned that libation was made by ^{LÚ}AZU "oracle":

rev.III

17 …*nam-ma* ^{LÚ}AZU…

19 *na-at A-NA* ^{D}Ir-u̯e$_{e}$-na ^{D}Ku-ú-zi-in-kar-ra

20 ^{D}NIN.GAL-u̯e$_{e}$-na *da-a-i*

Translation:

17…Then the oracle…

19-20 And puts them for Goddess NIN.GAL's dog and Kuzinkarra.

2.5. **Kade**: Hurrian.

Having the meaning "cereal" Kade is an attribute of Goddess Nikkal. From the related text it is discovered that Kade was sanctified by a thin bread:

rev.III

8′ [1 NINDA.SIG *A-N*]*A* ^{D}Ga-te-e-na ^{D}Ma-ḫi-it-te-e-na

9′ [^{D}NIN.GAL-u̯e]$_{e}$-na *pár-ši-ia* KI.MIN

Translation: 8′-9′ Crumbles [a thin bread] for [Goddess NIN.GAL's] Gate Maḫitte.

2.6. **Kuzinkarra**: Hurrian.

Another attribute of Goddess Nikkal, Kuzinkarra means "Piglet?". It is discovered that libation was made to the said by the oracle through the rev.IV 22-24. rows of the same text:

rev.IV

22 EGIR[-*an-ma*] ^{LÚ}AZ[U] *IŠ-TU* GAL *PA-NI* ^{GIŠ}BANŠUR

23 *ta-ga-an* ^{D}[Ir-u̯e]$_e$-na ^{D}Ku-ú-zi-in-kar-ra

24 ^{D}NIN.GAL-u̯e$_e$-na *ši-pa-an-ti*…

Translation:

22 After[wards] the oracl[e], is in front of the sacrifice table

23 Makes libation to the ground by the glass for Goddess NIN.GAL's [do]g and *kuzinkarra-* (piglet) için

24 …

2.7. **Širinna**: Hurrian.

It is discovered that Goddess Nikkal's attribute Širinna was sanctified by a thin bread from the ritual made for Moon Goddess Nikkal:

rev.III

4′ [1 NINDA.SIG *A-NA* ^{D}Ši]-ri-in-na ḫa-u̯a$_a$-ar-r[a (x)]

5′ [*pár-ši-ia*] KI.MIN [(x)]

4′ [For Ši]rinna ḫau̯arr[a (x)]

5′ similarly [crumbles a thin bread.] [(x)]

In this study, I attempt to reveal the fact, by gathering and evaluating all Hittite cuneiform scripts for the first time, that Hurrian Goddess Nikkal and her attributes have had an important place on Hittite pantheon and they were sanctified according to this.

Keywords: Hittites, Hurrians, Religion, Moon Goddess Nikkal/NIN.GAL, Agaššari (Agassari), Alu̯il (Alvil/Alwil), ḫau̯arra (havarra/hawarra), Iru̯ena (Irvena/Irwena), Kade, Kuzinkarra, Širinna (Sirinna),Attribute.

Giriş

M.Ö. II. bin yıllarında Anadolu'da yaşamış olan Hititler'de din; kendi içindeki konularıyla ve özellikleriyle oluşturulmuştur. Hitit dini ve Hitit pantheonu; yani tanrılar topluluğu farklı etnik kökenlere ait pek çok tanrıyı içermektedir. Hitit dini de dolayısıyla bu kutsadığı tanrılar nedeniyle pek çok halkın ve toplumun dini inançlarını içinde barındırmaktadır.

Biz bu bilgilerin tümünü Hitit çiviyazılı tabletlerden[1] öğrenmekteyiz. Hitit dini hakkında bu tabletlerin yanı sıra bize en önemli ve en iyi bilgi veren diğer kaynaklar ise Boğazköy'ün 1.5km.kuzeydoğusunda yer alan Yazılıkaya Açıkhava Tapınağı'ndaki Hurrice adlarıyla yazılmış *hiyeroglif-Luvice* lejantlarıyla tanrıların betimlemeleri ve bazı heykellerdir. Tüm bu verilerden elde edilen bilgiler doğrultusunda Hitit resmi pantheonunda Hurri tanrılarının çok önemli bir yere sahip oldukları ve buna göre kutsandıkları görülmektedir.

Bu çalışmam büyük Hurri tanrıçalarından bir tanesi olan Tanrıça Nikkal/NIN.GAL ve onun atribüleri üzerine olacaktır:

Tanrıça Nikkal:

Adının Geçtiği Çiviyazılı Metinler[2]:

Abs.	^{D}Ni-ig-gal	KBo 35.161 2; KUB 10.92 V 28; 29.8 I 22.
	^{D}Ni-ik-kal	KBo 20.113 I 16; 20.129 III 29; 23.67 III 16; 24.42 III 5; 24.60 öy. 12; 35.137 ay. 7; 35.246 ay. 15; KUB 20.93 I 6+54.77 öy. 3; 32.91 öy. 14; 54.77 öy. 3; 45.74 l.kol. 9.
Akk.	^{D}Ni-ik-kal-lu-n	KBo 35.139 öy. 5.
Hurr.		
Abs.	^{D}Ni-ik-kán	Bo 5841 2.
	^{D}Ni-ig-ga-lu	KBo 5.2 III 10 (*ANA*).
	^{D}Ni-ig-ga-lu(-ul)	FHG 20 III 5.
Gen.	^{D}Ni-ik-kal-l[u]-ú-e	KBo 20.129 II 8.
Dat.	^{D}Ni-ga-lu-u-pa	KBo 20.129 III 24.
———		
[(-)	^{D}Ni-ik-k[al(-)	KBo 39.167 5.
Fr.	^{D}Ni-g[a$^{?}$-	KUB 8.60 öy. 10.
	^{D}Ni[-	KUB 10.92 II 27.
	^{D}[	KBo 24.60 öy. 5; 34.77 4 (*ANA*); 35.157 II 12; 39.162 r.kol.1.
	[^{D}Nikkal]	KUB 55.55 III 10; KBo 46.102 lk.kol. 20.

[1] Hitit çiviyazılı tabletler (Çorum:) Boğazköy'de, Ortaköy'de; (Tokat:) Maşathöyük'te; (Çorum:) Alacahöyük'te; (Sivas-Başören:) Kuşaklı'da ve (Yıldızeli:) Kayalıpınar'da; (Çankırı-Ankara arasındaki:) İnandıktepe'de; (Samsun:) Vezirköprü Oymaağaç'ta; (Çorum:) EskiYapar'da; (Çorum:) Kuşsaray Höyüğü'nde; (Kaman:) Büklühöyük'te; (Yozgat:) Uşaklı Höyük; (Mısır:) Tel el Amarna'da; (Kuzey Suriye:) Meskene'de ve Ras Şamra'da bulunmuştur.

[2] Laroche, 1946-1947: 124-125; GLH: 182-183; van Gessel, 1998: 333-334.

Tanrıça Nikkal/NIN.GAL Ay Tanrısı'nın eşi; Güneş Tanrısı'nın ise annesidir.[3] Tanrıça, adını Sumer'in NIN.GAL[4] "büyük kızkardeş"inden almıştır[5]. Hitit çiviyazılı metinlerde Tanrıça'nın adı genellikle "NIN.GAL"[6] logogram olarak geçmektedir. Buna karşın hece sistemiyle de geçişleri mevcuttur[7]. Tanrıça'nın kültü Mezopotamya'dan Suriye ve Anadolu'ya yayılmıştır. Kuzey Suriye'de bulunan bugünkü adı Ras Şamra olan Ugarit şehri ise Tanrıça Nikkal'in en önemli kült merkezleri arasındadır.

Bu Tanrıça'nın adı muhtemelen Hitit kralı II. Tutḫaliya'nın eşi kraliçe *Nikkalmati* ve onun oğulları tarafından özellikle Tanrıça NIN. GAL için kutlanılan bir ritüel olan KUB 45.47 (Bo 2512+Bo 4186) (CTH 494) ilk kez geçmektedir[8]. Söz konusu metnin Orta Hitit dönemine tarihlendirilmesi Tanrıça'nın adının ilk kez bu dönemde geçtiğini göstermektedir.

Hitit kült metinlerinde ise Tanrıça Nikkal önemli Hurri tanrıçaları arasında sayılmaktadır. Tanrıça'nın adı; "Tanrı Tešup'un ve de Tanrıça Ḫebat'ın *kaluti*- listelerinde" genellikle Tanrıça Išḫara'dan ve Tanrı Umbu'dan sonra; Tanrıça Allani ve Tanrıça *IŠTAR*'dan ise önce geçmektedir. Bu da Tanrıça'nın, Tanrıça Allani ve Tanrıça *IŠTAR*'dan önce Tanrıça Išḫara ve Tanrı Umbu'dan ise sonra kutsandığını göstermektedir. Metinlerin ilgili kısmından adı geçen tanrıçanın kutsanıldığı, Tanrıça için içildiği ve bir ince ekmeğin parçalanıldığı da öğrenilmektedir:

a. KBo 58.212 (138/w)(+)KUB 55.55 (Bo 1992) (Yeni Hitit) (CTH 704) [9]

ay.III

8′ EGIR-*an-da-ma* ^{D}[(Iš-ḫa-ra T)UŠ-*aš e-ku-zi*]

9′ 1 NINDA.SIG *pár-ši-i̯*[(*a* KI.MIN)]

10′ EGIR-*an-da-ma* Ú[(-um-u̯u$_u$ ^{D}Ni-ik-kal ^{D} Al-l)a-a-ni]

11′ TUŠ-*aš e-ku-zi* 1NI[NDA.SIG *pár-ši-i̯a* KI.MIN]

12′ EGIR-*an-da-ma* ^{D}*IŠTAR* …

Tercüme:

8′ Sonradan ise [(Išḫara (için) ot)urur (vaziyette) içer.]

9′ Bir ince ekmeği parçala[(r. Aynı şekilde.)]

---

[3] Laroche, 1946-1947: 124; Gurney, 1977: 13, 18; Lambert, 1978: 129; GLH: 182; Wilhelm, 1989: 53; Haas, 1994: 308; Popko, 1995: 100; Imparati, 1998-2001: 356; Weippert, 1998-2001: 358; Taracha, 2009: 120, 127-128; Seeher, 2011: 78; Arıkan 1998: 277.

[4] Laroche, 1946-1947: 124-125; van Gessel, 1998a: 737-740.

[5] Laroche, 1946-1947: 125; Imparati, 1979: 293; GLH: 182; Wilhelm, 1989: 53; Haas, 1994: 308, 375; Popko, 1995: 100; Imparati, 1998-2001: 356; Zgoll, 1998-2001: 352; Taracha, 2009: 120, 127-128.

[6] "NIN.GAL" geçiş yerleri için bkz. van Gessel, 1998a: 737-740.

[7] Bkz. "Adının Geçtiği Çiviyazılı Metinler" tablosuna.

[8] Wegner, 2002: 178-188; Imparati, 1979: 300, dn.29; Haas, 1994: 111, dn.33, 205 , dn.167, 347 dn.249, 376 dn.479; 620; Klinger, 1995: 96vd.; Haas, 1998: 144vd.; Klengel 1999: 113 dn.131; Cohen, 2002: 49-51; Freu, 2002: 67vd.; Strauß, 2006: 59; Sideltsev, 2010: 714.

[9] Transkr. için krş. Wegner, 2002: 110-111; terc. tarafımdan çalışılmıştır. Wegner, 2002: 110: "ay.III$^{?}$ 4′-13′, KBo 20.113+KBo 33.127+KBo 35.158+KBo 35.162 öy$^{?}$. 4′-11′ ile,ay.III$^{?}$ 5′-16′, KUB 20.93+KUB 54.77+KUB 27.4(+?)KUB 54.80(+?)KUB 32.66 öy.I 2′-12′ ile, ay.III$^{?}$ 4′-15′, KUB 32.91 (312/b+331/b+331/b+368/b)+KBo 27.116+KBo 33.84 öy$^{?}$. r.kol. 8′-18′ ile duplikattır.

10′ Sonradan ise U[(mbu-Nikkal, All)ani] (için)

11′ oturur (vaziyette) içer. Bir in[ce ekmeği parçalar. Aynı şekilde.]

12′ Sonradan ise *IŠTAR*…

b. KUB 27.8 (Bo 2760) (Yeni Hitit) (CTH 704)[10]

öy.[?]

7′ [(EGIR)-*ŠU*-(*ma* ^{D})Iš-ḫa-ra TU[(Š-*aš e-ku-zi* 1 NINDA.S)]IG *pár-ši-ia* K[I.MIN]

8′ [(EGIR)-*Š*]*U-ma* Um-bu ^{D}NIN.GAL TUŠ-*a*[(*š e-ku-zi*)] 1 NINDA.SIG *pár-ši-ia* KI.MIN

9′ EGIR-*ŠU-ma* ^{D}GAŠAN…

Tercüme:

7′ [(Sonra)dan (ise)] Išḫara (için) otur[(ur (vaziyette) içer. Bir ince ekme)]ği parçalar. Ay[nı şekilde.]

8′ [(Sonra)d]an ise Umbu-NIN.GAL (için) oturu[(r (vaziyette) içer.)] Bir ince ekmeği parçalar. Aynı şekilde.

9′ Sonradan ise Šauška...

c. KUB 32.91 (312/b+331/b+331/b+368/b)+KBo 27.116 (628/b)+KBo 33.84 (375/c) (Orta Hitit) (CTH 705)[11]

öy.[?] **r.kol.**

12′ …EGIR-*an-da-ma*

13′ ^{D}Iš-ḫa-a-ra TUŠ-*aš e-ku-zi* 1 NINDA-SIG *pár-ši-ia* KI.MIN

14′ [E]GIR-*an-da-ma* ^{D}Ú-um-uu$_{u}$ ^{D}Ni-ik-kal ^{D}Al-la-a-ni

15′ [(TUŠ-*aš*)] ⌜*e*⌝-*ku-zi* 1 NINDA.SIG *pár-ši-ia* ⌜KI.MIN⌝

---

[10] Wegner, 2002: 134-136; Košak, hethiter.net/:hetkonk (v.1.82) "CTH 704.2.A" olarak vermektedir. Wegner, 2002: 134: "öy.[?] 4′-10′ KUB 32.91 öy.[?]r.kol. 8′-18′ ile, öy.[?] 4′-11′ KUB 20.93+KUB 54.77+KUB 27.4(+?)KUB 54.80(+?)KUB 32.66 öy.I 1′-12′ ile duplikattır".

[11] Transkr. için krş. Wegner, 2002: 143-145; terc. ise tarafımdan yapılmıştır. Wegner, 2002: 143: "öy.[?] r.kol. 8′-18′ KUB 55.55 ay.III[?] 4″-15″ ile, öy.[?] r.kol. 8′-18′ KUB 27.8 öy.[?] 4′-10′ ile, öy.[?] r.kol. 8′-18′ KUB 20.93+KUB 54.77+KUB 27.4(+?)KUB 54.80(+?)KUB 32.66 öy.I 1′-10′ ile, ay.[?] lk.kol. 1′-12′ KBo 38.265+KBo 40.91+KBo 34.16+KBo 33.207+KBo 15.40+KBo 35.136+KBo 39.163 öy.II 6′-16′ ile, ay.[?] lk.kol. 1′-12′ KBo 20.113+KBo 33.127+KBo 35.158+KBo 35.162 öy.I 14′-23′ ile, ay.[?] lk.kol. 5′-12′ KBo 8.156+KUB 32.93 öy.I[?] 3′-8′ ile duplikattır."

16′ [(EGIR-*a*)]*n-da-ma* ^{D}*IŠTAR* …

Tercüme:

12′ oturur (vaziyette) içer. Bir ince ekmeği parçalar. Aynı şekilde. Sonradan ise

13′ Išḫara (için) oturur (vaziyette) içer. Bir ince ekmeği parçalar. Aynı şekilde.

14′ [S]onradan ise Umbu-Nikkal, Allani (için),

15′ [(oturur (vaziyette)] ⌜i⌝çer. Bir ince ekmeği parçalar.⌜Aynı şekilde.⌝

16′ [(Sonrad)]an ise *IŠTAR*…

ay[?]. **lk**.**kol**.

2′ [(EGIR-*an-d*)]*a-ma* ^{D}I[(š-ḫa-a-ra) KI.MIN]

3′ [(EGIR-*an-d*)]*a-ma* ^{D}Ú-u[(m-uu$_{u}$ ^{D}Ni-ik-ka)l KI.MIN]

4′ [(EGIR-*an-d*)]*a-ma* ^{D}Al-l[(a-a-ni) KI.MIN]

5′ [(EGIR-*an-d*)]*a-ma* ^{D}*IŠTAR* …

Tercüme:

2′ [(Sonrada)]n ise I[(šḫara) (için) aynı şekilde.]

3′ [(Sonra)]dan ise U[(mbu-Nikka)] (için) aynı şekilde.]

4′ [(Sonrad)]an ise All[(ani) (için) aynı şekilde.]

5′ [(Sonrada)]n ise *IŠTAR*…

d. KUB 20.93 (Bo 1300)+KUB 54.77 (Bo 1711)+KUB 27.4 (Bo 7004)(+?)KUB 54.80 (Bo 1705)(+?)KUB 32.66 (45/b) (Yeni Hitit) (CTH 705)[12]

öy.I

5′ EGIR-*an-da-ma* ^{D}Iš-ḫa-a-r[(a TUŠ-*aš*)] ⌜*e*⌝*-ku-zi* [KI.MIN]

6′ EGIR-*an-da-ma* Ú-um-u̯u$_{u}$ ^{D}N[i-i]k-kal Al-l[a-a-ni]

7′ TUŠ-*aš e-ku-zi* 1 NINDA.SIG *pár-ši-i*̯[*a*] KI.MIN

8′ [(EGIR-*an-d*)]*a-ma* ^{D}*IŠTAR*…

[12] Wegner, 2002: 140-141; terc. tarafımdan çalışılmıştır; ayrıca Hoffner, Cataloge of Hittite Texts'e göre CTH 704.4'tür. Košak, hethiter.net/:hetkonk (v.1.82) ise KUB 54.80 (Bo 1705)'e KUB 27.30 (Bo 5520) joindir. Wegner, 2002: 139-140: "öy.I 1′-12′, KUB 27.8 öy[?]. 4′-11′ ile, öy.I 1′-10′, KBo 39.166+KBo 24.68+KBo 35.163+KBo 35.163+KBo 41.107+KBo 41.107 ay.III 16′-25′ ile, öy.I 5′-12′, KUB 55.55 ay.III[?] 4"-17" ile, öy.I 6′-11′, KBo 39.191+KBo 19.130 ay.III 4′-11′ ile duplikattır".

Tercüme:

5′ Sonradan ise Išḫar[(a (için) oturur (vaziyette)] ⌜i⌝çer.

6′ Sonradan ise Umbu-N[i]kkal, All[ani]

7′ (için) oturur (vaziyette) içer. Bir ince ekmeği parçala[r.] Aynı şekilde.

8′ [(Sonra)]dan ise *IŠTAR*…

e. KUB 45.66 (Bo 7985) (Yeni Hitit) (CTH 705)[13]

8′ 1 NINDA.SIG KI.MIN ^{D}Iš-ḫa-ra ^{D}Al-la-a-ni [(x)]

9′ 1 NINDA.SIG KI.MIN ^{D}U-um-bu ^{D}NIN.GAL [(x)]

10′ 1 NINDA.SIG KI.MIN ^{D}*IŠTAR*-ka

Tercüme:

8′ Bir ince ekmek aynı şekilde Išḫara Allani [(x)]

9′ Bir ince ekmek aynı şekilde Umbu NIN.GAL [(x)]

10′ Bir ince ekmek aynı şekilde Šauška…

f. KUB 32.93 (397/b)(+)KBo 8.156 (129/m) (Yeni Hitit) (CTH 704)[14]

öy.I?

x+1 [(EGIR-*an*-*d*)]*a*-[(*ma* ^{D}Iš-ḫa-ra KI.MIN)]

2′ [(EGIR-*an*)]-*da*-*ma* ^{D}[(Um-bu ^{D}Ni-ik-kal ^{D}A-al-la-ni KI.MIN)]

3′ [(EGIR-*a*)]*n*-*da*-*ma* ^{D}*IŠTA*[(*R*…

[13] Wegner, 2002: 132-133; terc. tarafımdan çalışılmıştır.

[14] Wegner, 2002: 141-143 (Nr. 48); *bkz.* Haas, 1994, 406 dn.228; terc. ise tarafımdan çalışılmıştır. Wegner, 2002: 141: "öy.I? 1′-19′ KBo 38.265+KBo 40.91+KBo 34.16+KBo 33.207+KBo 15.40+KBo 35.136+KBo 39.163 öy.II 7′-31′ ile, öy.I? 1′-7′ KBo 20.113+KBo 33.127+KBo 35.158+KBo 35.162 öy.I 15′-23′" ile duplikattır.

Tercüme:

x+1 [(Sonra)]dan [(ise Išḫara aynı şekilde.)]

2′ [(Sonra)]dan ise [(Umbu-Nikkal, Allani aynı şekilde.)]

3′ [(Sonra)]dan ise *IŠTA*[(*R*…

g.KUB 45.74 (Bo 4893) (Yeni Hitit) (CTH 705)[15] **metinde ise**

8′ [EGIR-*an-da-ma* ^{D}Iš-ḫ]a-ra KI.MIN

9′ [EGIR-*an-da-ma* ^{D}Ú-um-bu] ^{D}Ni-ik-kal KI.MIN

10′ [EGIR-*an-da-ma* ^{D}Al-la]-a-ni KI.MIN

11′ [EGIR-*an-da-ma* ^{D}*IŠTAR*…

Tercüme:

8′ [Sonradan ise Išḫ]ara (için) aynı şekilde.

9′ [Sonradan ise Umbu] Nikkal (için) aynı şekilde.

10′ [Sonradan ise Alla]ni (için) aynı şekilde.

11′ [Sonradan ise *IŠTAR*…

Tanrıça Nikkal ve eşi Umbu'nun adının geçtiği diğer Hitit çiviyazılı metinlerde ise adı geçenler için bir ince ekmeğin parçalanıldığı, üzerine ise kesilmiş karaciğerin ve kalbin konulduğu anlatılmaktadır:

[15] Wegner, 2002: 136-137; terc. tarafımdan çalışılmıştır.

a.KBo 23.67 (1328/c)+ KUB 32.84 (45/a) +KUB 32.84 (213/a)+ KBo 23.67 (1371/c) (CTH 704) (Orta Hitit)[16]

öy.I

2′ [EGIR-*a*]*n-da-ma A-NA* [(ᴰÚ-u)]m-u̯[(u_{pu})] ᴰNi-ik-[(ka)l 1 NINDA.SIG]

3′ [*pár-ši-i̯*]*a še-ra-aš-ša-an* ᵁᶻᵁNÍG.GIG ᵁᶻᵁŠÀ *ku-r*[(*a-a-an*) *d*]*a-a-i*

Tercüme:

2′ [Sonra]dan ise [(U)]mb[(u)] Nik[(ka)l için bir ince ekmek]

3′ [parçal]ar. Onun üzerine kes[(ilmiş)] karaciğeri ve kalbi [ko]yar.

ay.III

16 EGIR-*an-da-ma* Ú-um-u̯u_{pu} ᴰNi-ik-kal

17 GUB-*aš e-ku-zi* 1 NINDA.SIG *pár-ši-i̯a* KI.MIN

Tercüme:

16 Sonradan ise Umbu Nikkal (için)

17 ayakta içer. Bir ince ekmeği parçalar. Aynı şekilde.

---

b.Bo 5841 (Yeni Hitit) (CTH 704)[17]

x+2 [EGIR-*a*(*n-da-ma A-N*)*A* ᴰUm-u̯u_{u} ᴰNi-ik-ka[l 1 NINDA.SIG *pár-ši-i̯*(*a*)]

3′ [(*še-ra-aš-ša-an*)] ᵁᶻᵁNÍG.GIG ᵁᶻᵁŠÀ *ku-ra-a-an* [*d*(*a-a-i*)]

Tercüme:

x+2 [Sonra(dan ise) Umbu Nikka[l için bir ince ekmeği parçala(r).]

3′ [(Üzerine)] kesilmiş karaciğeri ve kalbi [k(oyar.)]

[16] Wegner, 2002: 74-78; terc. tarafımdan çalışılmıştır. Wegner, 2002: 74: "öy.I 2′-14′, Bo 5841 2′-12′ ile, öy.II 1′-17′, KUB 34.102(+?)KUB 32.72(+?)KBo 14.138(+?)KBo 27.178(+??)KBo 35.124 öy.II 28′-46′ ile, ay.III 13-24, KUB 34.102(+?)KUB 32.72(+?)KBo 14.138(+?)KBo 27.178(+??)KBo 35.124 ay.III 6′-21′" ile duplikattır.

[17] Wegner, 2002: 78; terc. tarafımdan çalışılmıştır. Wegner, 2002: 78; Košak, hethiter.net/:hetkonk (v.1.82): "2′-14′ satırları arası KUB 32.84+KBo 33.167 öy.I 2′-16′ ile duplikattır."

c.KBo 40.91(1555/c)+KBo 34.16 (507/b)+ KBo 15.40 (489/c)+KBo 33.207 (1274/c)+ KBo 35.136 (1512/c)+ KBo 38.265 (1658/c)+KBo 39.163 (2489/c)[18] (Orta Hitit) (CTH 704)[19]

öy.II (KBo 34.16+KBo 33.207+KBo 35.136+KBo 15.40)

7′ EGIR-*an-da-ma* ⌜D⌝[(Iš-ḫa-a-ra KI.MIN)]

8′ EGIR-*an-da-ma* D[(Ú-um-uu$_u$ DNi-ik-ka)l KI.MIN]

9′ EGIR-*an-da-ma* DA[(l)]-l[(a-a-ni KI.MIN EGIR-*an-da-ma* D*IŠTAR* DNi-na-at-ta)]

Tercüme:

7′ Sonradan ise [(Išḫara (için) aynı şekilde)]

8′ Sonradan ise [(Umbu-Nikka)l (için) aynı şekilde.]

9′ Sonradan ise A[(l)]l[(ani (için) aynı şekilde, sonradan ise *IŠTAR*, Ninatta)]

İçerik Açısından Fazla Bilgi Vermeyen Metinler:

a.KBo 35.137 (1556/c+292/f))+KBo 35.143 (1637/c) (Yeni Hitit) (CTH 705)[20]

ay.

7′ [DUm-b]u DNi-ik-kal *ši-pa-an-da-an-zi* [(x)]

8′ [ ]x [(x)]

Tercüme:

7′ [Umb]u Nikkal (için) kurban sunarlar. [(x)]

8′ [ ]x [(x)]

---

b.KUB 25.50 (Bo 5594) (Yeni Hitit) (CTH 705)[21]

öy.II

19′⌜1⌝ NINDA.SIG DUTU DNi-i[k-kal

20′ [1 NINDA.S]IG DNa-bar-b[i

---

[18] Wegner, 2002: 116; Groddek-Kloekhorst, 2006: 158; Košak, 1999: 24 ve dn.1.

[19] Transkr. için öy.II x+1-31: Wegner, 2002: 118; 26'-31': Groddek-Kloekhorst, 2006: 158; ayrıca bu metin Hoffner CTH 'ye göre 705 altında gösterilmektedir. Wegner, 2002: 116-117: "öy.II 1′-9′,KBo 35.157 öy.II 5-14 ile, öy.II 1′-15′, KBo 20.113+KBo 33.127+KBo 35.158+KBo 35.162 öy.I 9′-23′ile,öy.II 6′-16′, KUB 32.91 ay.lk.kol 1′-12′ ile, öy.II 7′-31′, KBo 8.156+KUB 32.93 öy.I[?] 1′-19′ ile duplikattır"çalışılmıştır.

[20] Haas, 1998a: 154, 200; Wegner, 2002: 255-256; *bkz.* Haas, 1994: 665 dn.203; Groddek-Kloekhorst, 2006: 160-161, 169. Terc. ise tarafımdan çalışılmıştır.

[21] Wegner, 2002: 176-177.

Tercüme:

19′ Bir ince ekmek, Güneş Tanrısı (ve) Nikkal (için)

20′ [Bir ince ekme]k Nabarb[i (için)

---

c.KBo 35.139 (1916/c) (Orta Hitit) (CTH 705)[22]

öy.

5 [D]*Ni-ik-kal-lu-na-aš-ši-ša-an*

6 *ŠA*] [É]*ši-na-ap-ši an-da ka-an-ga-ta-a-an-zi*[23]

Tercüme:

5]ve de Nikkal'i, ona

6] odada sebze çorbası içirirler.

Hitit İmparatorluk dönemi krallarından II.Muuatalli'nin büyük dua metninde de KUB 6.45 (VAT 7512)+KBo 57.18 (1111/z+ 844/v)+KUB 30.14 (Bo 3282) (CTH 381) (Yeni Hitit)[24] Tanrıça Nikkal'in adı Manuz(z)i Dağının Tešup'undan sonra geçmektedir:

63 [DḪ]é-bat GIŠši-na-ap-ši DU ḪUR.SAGMa-nu-zi-i̯a DNIN.GAL

Tercüme:

63 Tanrıça Hepat'ın šinapši'si, Manuzii̯a Dağı'nın FırtınaTanrısı, NIN.GAL

Ayrıca Hitit devlet antlaşmalarının tanık listelerinde antlaşmaya tanıklık eden tanrılar/tanrıçalar arasında nadiren de olsa bu Tanrıça'nın adıyla karşılaşmaktayız. Hitit İmparatorluk dönemi krallarından IV.Tutḫaliia ile Tarḫuntašša kralı Ulmi-Tešup arasında yapılan antlaşmanın tanık listesinde[25] ve yine adı geçen Büyük Hitit kralının Tarḫuntašša kralı Kurunta ile yaptığı ve literatüre Bronz Tablet olarak geçen antlaşmanın tanık listesinde ise; "Yemin Kraliçesi" ünvanıyla antlaşmaya tanıklık eden tanrıçalar arasında adı geçmektedir:

[22] Wegner, 2002: 328-329; Groddek-Kloekhorst, 2006: 163-164; terc. ise tarafımdan çalışılmıştır.

[23] ***kangatanzi***: Prs.Pl.3. ***gangadāi/gangatai***-: HW: 98: "sebze çorbası içirmek, doyurmak(?)"; ayrıca HW: 98, HW 3.Erg.: 18, HHw: 112, MHH: 307-308, HED (k): 53-55: "gangati bitkisiyle tedavi etmek, yakı sarmak, yatıştırmak, sakinleştirmek, barıştırmak, kefaret etmek, kefalet vermek".

[24] Haas, 1994: 580; Singer, 1996: 12, 34; Singer, 2002: 88.

[25] Hout, 1995: 40, 41; Beckman, 1996: 106; Garstang-Gurney 1959: 68-69; Neu 1974: 84; Gurney 1983: 98; Mascheroni, 1984: 162; Beal 1988: 286; Hoffner, 1989: 199-203; Hout, 1989: 100-114; Starke 1990: 185, 196-197, 230, 316-317, 480; Beal, 1992: 385, 386; Gurney 1993: 13-28; Haas 1994: 216 dn.198; 295 dn.14; 366 dn.377; 449 dn.5; Yoshida, 1996: 42; Trémouille, 1997: 39 dn.122; Alp, 1998: 54-60; Klengel 1999: 205, 239, 276; Martino 1999: 291-300; Singer 1999: 649; Martino-Imparati, 2001: 348 (KBo IV 1+ olarak yazılmış); Schwemer, 2001: 461 dn.3803, 486 dn.3969, 495 dn.4059; Heinhold-Krahmer, 2001-2002: 90-104; Beal, 2002b: 66 dn.76; Cohen, 2002: 143-144; Gurney, 2002: 339-344; Karasu, 2002: 199; Melchert, 2003: 223; Patri, 2007: 128, 144; Melchert, 2007: 508.

Bo 86/299

ay.III [26]

93 ^{D}*Ku-li-it-ta-aš* ^{D}XXX LUGAL *MA-ME-TI* ^{D}NIN.GAL MUNUS.LUGAL *MA-ME-TI*

Tercüme:

93 Kulitta, Yemin Kralı Ay Tanrısı, Yemin Kraliçesi NIN.GAL.

Tüm bu verilerin dışında Tanrıça'nın popülerliğine ise Orta Hitit Dönemi'ndeki kraliçelerin *Nikkal* içeren teofor öğeler taşıması kanıt olarak gösterilebilinir: *Nikkalmati* (NH 875) ve *Ašmunikkal* (NH 174) gibi. Bunların yanı sıra Ugarit'ten bilinen bir prenses ^{f}Eḫli-^{D}Nikkal (NH 227), bir ritüel katibesi ^{f}*Nikkaluzzi* (^{fD}NIN.GAL-*uzzi*) (NH 876) ve yine bir ritüel katibi ^{m}*Ašnunigalli* (NH 175) *Nikkal* içeren teofor adlar taşırlardı.

Şimdiye kadar yukarıda incelediğimiz filolojik belgelerin dışında arkeolojik belgelerde ise yalnızca Yazılıkaya Açıkhava Tapınağı'nda Tanrıça Nikkal'i görmekteyiz. Tapınaktaki 54 numaralı kabartma bu tanrıçaya aittir[27]. Alışılmış betimlememe tarzında kadın figürüdür. Baş ve vücudu profilden işlenmiştir. Saçları uzun ve örgülü olup omuzlarından aşağıya inmekte, başında ise mazgal dişi gibi çıkıntıların yer aldığı yüksek başlık vardır. Tanrıça; uzun, pileli ve kemerli etek; üstüne ise bluz ve pelerin giymiştir. Önü açık pelerinin bir kenarı sağ kolundan ayakucuna kadar uzanır. Sağ elini yumruk şeklinde öne uzatmış; sol eli ise açık ve çene hizasına kaldırmıştır. Ayağında ise ucu yukarı kıvrık ayakkabı vardır.

2.Atribüleri:

Tanrıça Nikkal'in, Hitit çiviyazılı belgelerden şimdiye kadar tespit edilebilinen yedi tane atribüsü vardır. Bunlar; adı geçen Tanrıça için düzenlenen ritüel olan, yukarıda detaylı birşekilde ele alınan, KUB 45.47 (Bo 2512+Bo 4186) (CTH 494) (Orta Hitit) metinden öğrenilmektedir. Tanrıçanın atribüleri aşağıda alfabetik sırayla detaylı bir şekilde incelenecektir:

2.1.Agaššari: Hurrice.

Adının Geçtiği Çiviyazılı Metinler[28]:

Hurr.		
Abs.	^{D}A-ga-aš-ša-ri	KUB 45.47 IV 17.
	A-ga-aš-ša-r[i]	KUB 45.47 III 6.

Tanrıça Nikkal'in atribüsüdür[29]. Anlamı bilinmemektedir. Adı geçen ritüelde bir ince ekmekle kutsanıldığı öğrenilmektedir:

KUB 45.47 (Bo 2512+Bo 4186) (CTH 494) (Orta Hitit) **III**[30]

6 [1 NINDA.SIG *A-NA*] ^{D}Al-u̯i$_{i}$-il a-ga-aš-ša-r[i]

7 [^{D}NIN.GAL-u̯]e$_{e}$-na *pár-ši-ia* KI.MIN [ ]

---

[26] Transkr. için bkz. Otten, 1988: 23; terc. için bkz. Otten, 1988: 25.
[27] Bkz. Levha 1 ve 2. Bittel ve diğerleri, 1975: 148; Gurney, 1977: 23, 24; Masson, 1981: 44; Güterbock, 1982: 44; Darga, 1992: 163; Haas, 1994: 638-639; Popko, 1995: 115; Braun-Holzinger, 1998-2001: 359; Ünal, 2003: 88; Taracha, 2009: 95, 119; Seeher, 2011: 78.
[28] GLH: 37; van Gessel, 1998: 7.
[29] GLH: 37.
[30] Transkr. için bkz. van Gessel, 1998: 7; Wegner, 2002: 183; terc. için bkz. Wegner, 2002: 184.

Tercüme:

6 [Bir ince ekmeği Tanrıça NIN.GAL'in] Alu̯il agaššar[i(si) için]

7 parçalar. Aynı şekilde[ ].

Ayrıca, aynı metinde adı; Maḫittena'dan önce geçmektedir:

IV[31]

17 ^{D}A-ga-aš-ša-ri ^{D}[ ]-il ^{D}Ma-ḫi-it-ti-[na (x)]

Tercüme:

17 Agaššari'si, Tanrı/Tanrıça [-]il Maḫitte[na]

2.2. Alu̯il: Hurrice.

Adının Geçtiği Çiviyazılı Metinler[32]:

Hurr.		
Abs.?	^{D}Al-u̯i$_{i}$-il	KUB 45.47 III 6; IV 16.

Tanrıça Nikkal'in atribüsü[33] olan **Alu̯il**, ritüelin ay.III 6.satırında ve ay.IV 16.satırında Agaššarri'den önce geçmektedir[34]. Ve burada Agaššarri'nin içmek eylemi ile kutsanıldığı öğrenilmektedir:

ay.IV[35]

16 ^{D}Ši-ri-in-na [ḫa-u̯a$_{a}$-ar-r]a ^{D}Al-u̯i$_{i}$-il [(x)]

17 ^{D}A-ga-aš-ša-ri…

(str. 20) *e-ku-zi*

Tercüme:

16 Širinna [ḫau̯arr]a, Alu̯il[(x)]

17 Agaššari için…

[31] Wegner, 2002: 186-187.
[32] GLH: 45; van Gessel, 1998: 25-26.
[33] GLH: 45.
[34] Haas, 1994: 376; van Gessel, 1998: 26, 405; Wegner, 2002: 183, 184, 186, 187.
[35] Wegner, 2002: 186-187.

2.3.ḫaṷarra:

Adının Geçtiği Çiviyazılı Metinler[36]:

Hurr.		
Pl.	ḫa-ṷa$_a$-ar-ra	KUB 45.47 III 4; IV 16.

Tanrıça Nikkal'in atribüsü olduğu düşünülmektedir[37]. Adı; Tanrıça'nın atribüleri olan (aşağıda detaylı bir şekilde incelenilen) Širinna'dan sonra, Alṷil'den ise önce geçmektedir.

2.4.Irṷena: Hurrice.

Adının Geçtiği Çiviyazılı Metinler[38]:

Hurr.		
Pl.Abs.	^{D}Ir-ṷe$_e$-na	KUB 45.47 III 19.
	^{D}[	KUB 45.47 IV 23.

"Köpek"[39] anlamına gelen Irṷena; Tanrıça Nikkal'in bir diğer atribüsüdür[40]. Ay Tanrıçası Nikkal için yapılan ritüelde adı geçene, ^{LÚ}AZU "kahin" tarafından libasyon yapıldığı öğrenilmektedir:

ay.III[41]

17 …*nam-ma* ^{LÚ}AZU…

19 *na-at A-NA* ^{D}Ir-ṷe$_e$-na ^{D}Ku-ú-zi-in-kar-ra

20 ^{D}NIN.GAL-ṷe$_e$-na *da-a-i*

Tercüme:

17…Sonra kahin…

19-20 Ve onları Tanrıça NIN.GAL'in köpek ve Kuzinkarra(sı) için koyar.

2.5. Kade: Hurrice.

Adının Geçtiği Çiviyazılı Metinler[42]:

Hurr.		
Pl.Abs.	^{D}Ga-te-e-na	KUB 45.47 III 8.

"tahıl"[43] anlamına gelen Kade de Tanrıça Nikkal'in atribüsüdür[44]. Kade'nin bir ince ekmekle kutsanıldığı ilgili metinden öğrenilmektedir:

[36] GLH: 99; Wegner, 2002: 186-187.
[37] GLH: 99.
[38] GLH: 125; van Gessel, 1998: 196.
[39] van Gessel, 1998: 196; Haas, 1994: 376; Neu, 1996: 167.
[40] GLH: 125.
[41] van Gessel, 1998a: 738; Wegner, 2002: 184, 185, 187.
[42] GLH: 133; van Gessel, 1998: 238.
[43] Laroche, 1948: 117 dn.24; HW: 322; GLH: 133.
[44] GLH: 133.

ay.III[45]

8′ [1 NINDA.SIG *A-N]A* ^{D}Ga-te-e-na ^{D}Ma-ḫi-it-te-e-na

9′ [^{D}NIN.GAL-u̯e]$_{e}$-na *pár-ši-i̯a* KI.MIN

Tercüme:

8′-9′ [Bir ince ekmeği] [Tanrıça NIN.GAL'i]n Gate Maḫitte(si) için aynı şekilde parçalar.

2.6. Kuzinkarra: Hurrice.

Adının Geçtiği Çiviyazılı Metinler[46]:

Hurr.		
Pl.Abs.	^{D}Ku-ú-zi-in-kar-ra	KUB 45.47 III 19.
Fr.	-i]n-kar-ra	KUB 45.47 IV 23.

Tanrıça Nikkal'in bir diğer atribüsü[47] olan Kuzinkarra ise "Domuz yavrusu?"[48] anlamına gelmektedir. Adı geçene, libasyonun kahin tarafından yapıldığı yine aynı metnin ay.IV 22-24.satırlarından öğrenilmektedir:

ay.IV[49]

22 EGIR[-*an-ma*] ^{LÚ}AZ[U] *IŠ-TU* GAL *PA-NI* ^{GIŠ}BANŠUR

23 *ta-ga-an* ^{D}[Ir-u̯e]$_{e}$-na ^{D}Ku-ú-zi-in-kar-ra

24 ^{D}NIN.GAL-u̯e$_{e}$-na *ši-pa-an-ti*…

Tercüme:

22 Sonra[dan ise] kahi[n], kurban masasının önünde

23 yere Tanrıça NIN.GAL'in [köp]ek ve *kuzinkarra-* (domuz yavrusu) için

24 kadehle libasyon yapar…

---

[45] Wegner, 2002: 184, 185; Bawanypeck-Görke (ed.), hethiter.net/: CTH 494 (2005sqq.); ***bkz.*** Imparati, 1979: 300 dn.29; Haas, 1994: 111 dn.33; 205 dn.167; 347 dn.249; 376 dn.479, 482; 670 dn. 222; Klinger, 1995: 96; Haas, 1998, 144vd.; Klengel, 1999: 113 dn.131; Cohen, 2002: 50; Freu, 2002: 67; Strauß, 2006: 59; Sideltsev, 2010: 714.

[46] van Gessel, 1998: 278.

[47] GLH: 158.

[48] Wegner, 2002: 184, 185, 186, 187.

[49] Bawanypeck-Görke (ed.), hethiter.net/: CTH 494 (2005sqq.); Transkr. için krş. Wegner, 2002: 186; ***bkz.*** Imparati, 1979: 300 dn.29; Haas, 1994: 111 dn.33; 205 dn.167; 347 dn.249; 376 dn.479, 482; 670 dn. 222; Klinger, 1995: 96; Haas, 1998: 144vd.; Klengel, 1999: 113 dn.131; Cohen, 2002: 50; Freu, 2002: 67; Strauß, 2006: 59; Sideltsev, 2010: 714.

2.7. **Širinna**: Hurrice.

Adının Geçtiği Çiviyazılı Metinler[50]:

Hurr.		
Pl.Abs.	^{D}Ši-ri-in-na	KUB 45.47 III 4, IV 16.

Širinna'nın da bir ince ekmekle kutsanıldığı yine aynı ritüelden[51] öğrenilmektedir:

ay.**III**[52]

4′ [1 NINDA.SIG *A-NA* ^{D}Ši]-ri-in-na ḫa-u̯a$_a$-ar-r[a (x)]

5′ [*pár-ši-i̯a*] KI.MIN [(x)]

Tercüme:

4′ [Bir ince ekmeği Ši]rinna ḫau̯arr[a için (x)]

5′ aynı şekilde [parçalar.] [(x)]

SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME:

Bu çalışmamla Hitit pantheonunda Hurri Tanrıçası Nikkal ve onun atribülerinin önemli bir yere sahip oldukları ve buna göre kutsandıkları ilk kez tarafımdan Hitit çiviyazılı metinlerin tümünün bir araya getirilip incelenmesiyle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bilgiler doğrultusunda:

● Ay Tanrısı'nın eşi ve Güneş Tanrısı'nın annesi olan Tanrıça Nikkal'in adını Sumer'in NIN.GAL "büyük kızkardeş"inden aldığı;

● Hitit çiviyazılı metinlerde Tanrıça'nın adının genellikle "NIN.GAL" logogram olarak geçtiği; ancak hece sistemiyle de geçişlerin mevcut olduğu,

● Tanrıça'nın kültünün Mezopotamya'dan, Suriye ve Anadolu'ya yayıldığı,

● Ugarit'in Tanrıça Nikkal'in en önemli kült merkezleri arasında olduğu,

● Kraliçe *Nikkalmati* ve oğulları tarafından özellikle Tanrıça NIN.GAL için kutlanılan bir ritüelin olduğu,

● Tanrıça'nın adının, Tanrı Tešup'un ve Tanrıça Ḫebat'ın *kaluti*- listelerinde geçmesi önemli Hurri tanrıçaları arasında olduğu

[50] GLH: 227; van Gessel, 1998: 404-405.
[51] Imparati, 1979: 175; Wegner, 2002: 183, 186.
[52] Bawanypeck-Görke (ed.), hethiter.net/: CTH 494 (2005sqq.); Transkr. için krş. Wegner, 2002: 183, 184; ***bkz.*** Imparati, 1979: 300 dn.29; Haas, 1994: 111 dn.33; 205 dn.167; 347 dn.249; 376 dn.479, 482; 670 dn. 222; Klinger, 1995: 96; Haas, 1998, 144vd.; Klengel, 1999: 113 dn.131; Cohen, 2002: 50; Freu, 2002: 67; Strauß, 2006: 59; Sideltsev, 2010: 714.

● II. Muu̯atalli'nin büyük dua metninde de (KUB 6.45 (VAT 7512)+KBo 57.18 (1111/z+ 844/v)+KUB 30.14 öy.I): "(63)^{D}U $^{ḪUR.SAG}$*Ma-nu-zi-i̯a* ^{D}NIN.GAL: Manuz(z)i Dağının Tešup'u, Tanrıça NIN.GAL tanımıyla kutsandığı;

● Tanrıça, Ulmi-Tešup Antlaşması'nın tanık listesinde antlaşmaya tanıklık ederken; Bronz Tablet'te ise (Bo 86/299 ay.III): "(93)… ^{D}NIN.GAL MUNUS.LUGAL *MA-ME-TI*: *Yemin Kraliçesi* NIN.GAL" ünvanıyla antlaşmaya tanıklık eden tanrıçalar arasında adının geçtiği;

● Orta Hitit Dönemindeki kraliçelerin *Nikkal* içeren, teofor adlar taşıdıkları: "*Nikkalmati* (NH 875) ve *Ašmunikkal* (NH 174)"

● Kraliçelerin *Nikkal* içeren, teofor adlar taşımaları Tanrıça'nın popülerliğine kanıt olduğu,

●Agaššari'nin Tanrıça NIN.GAL için yapılan ritüelde bir ince ekmekle kutsandığı (KUB 45.47 III): "(6) [1 NINDA.SIG *A-NA*] ^{D}Al-u̯$_{i}$-il a-ga-aš-ša-r[i] (7) [^{D}NIN.GAL-u̯]e$_{e}$-na *pár-ši-i̯a*: [*Bir ince ekmeği Tanrıça* NIN.GAL'*in*] Alu̯il agaššar[i *için*] *parçalar*."

●Alu̯il'in; Tanrıça NIN.GAL için yapılan ritüelde içmek eylemiyle kutsandığı (KUB 45.47 ay.IV): "(16)…^{D}Al-u̯$_{i}$-il [(x)] (str. 20) *e-ku-zi*: …Alu̯il[(x)] içer.

● Tanrıça Nikkal'in atribüsü olan ḫau̯arra'nın adının Širinna'dan sonra Alu̯il'den ise önce geçtiği,

●Tanrıça Nikkal'in atribüsü olan ve "tahıl" anlamına gelen Kade'ye bir ince ekmeğin parçalanıldığı (KUB 45.47 ay.III): "(8′) [1 NINDA.SIG *A-N*]*A* ^{D}Ga-te-e-na ^{D}Ma-ḫi-it-te-e-na (9′) [^{D}NIN.GAL-u̯e]$_{e}$-na *pár-ši-i̯a* KI.MIN: [*Bir ince ekmeği*] [*Tanrıça* NIN.GAL'*i*]*n* Gate Maḫitte *için aynı şekilde parçalar*."

● "Tanrıça Nikkal'in "Domuz yavrusu?" anlamına gelen atribüsü Kuzinkarra'ya ve bir başka atribüsü olan "Köpek" anlamına gelen Iru̯ena'ya libasyonun kahin tarafından yapıldığı (KUB 45.47 ay.IV): "(22)…^{LÚ}AZ[U]…(23)… ^{D}[Ir-u̯e]$_{e}$-na ^{D}Ku-ú-zi-in-kar-ra (24)…^{D}NIN.GAL-u̯e$_{e}$-na *ši-pa-an-ti*…: …*kahi*[*n*…*Tanrıça* NIN.GAL*'in* [*köp*]*ek ve* kuzinkarra- (*domuz yavrusu*) *için libasyon yapar*…"

●Širinna'nın; Tanrıça Nikkal'in atribüsü olduğu adı geçen Tanrıça için yapılan ritüelde (KUB 45.47)

ay.III): "(4′) [1 NINDA.SIG *A-NA* ^{D}Ši]-ri-in-na ḫa-u̯a$_{a}$-ar-r[a (x)] (5′) [*pár-ši-i̯a*]: [*Bir ince ekmeği* Ši]rinna ḫau̯arr[a *için* (x)] [*parçalar*.]"

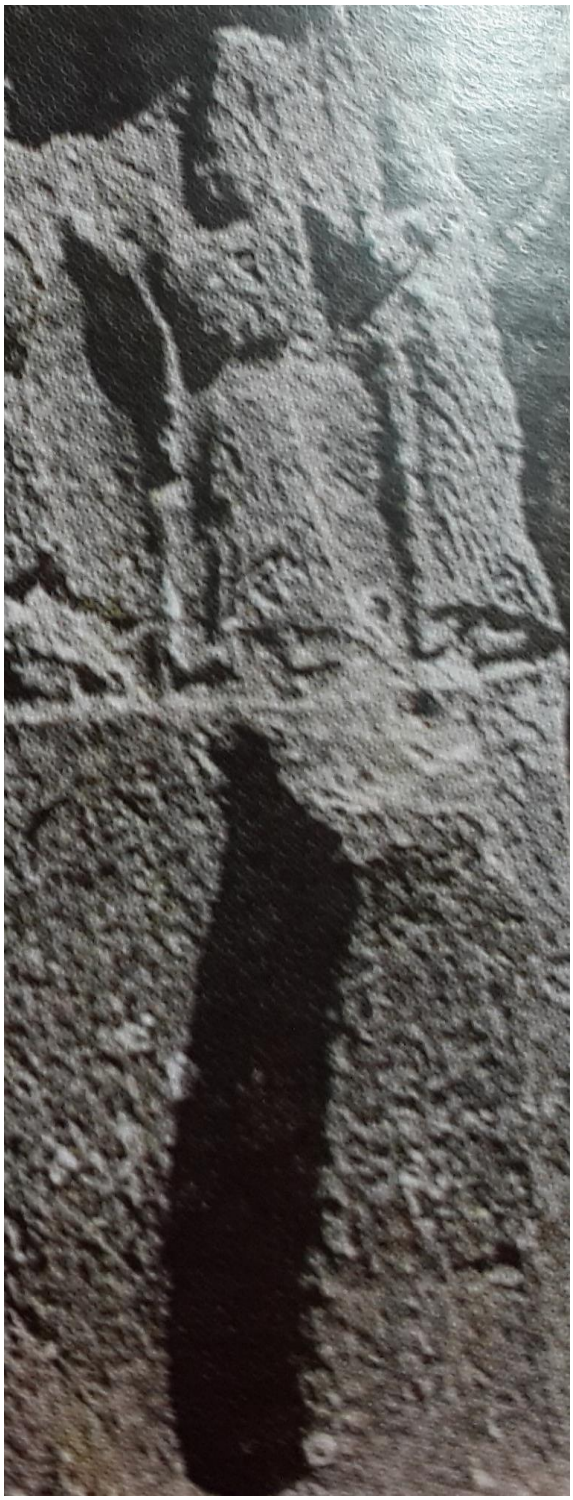
tanımlarıyla belirtilmektedir.

● Nikkal'in atribülerinin ortak özelliği ise yalnızca tek bir metinde "KUB 45.47 (Bo 2512+Bo 4186) (CTH 494) (Orta Hitit)" geçiyor olmasıdır.

● Tanrıça NIN.GAL'in adının ilk kez Orta Hitit döneminde geçmesiyle, Hurri tanrılarının, Orta Hitit Dönemi ile birlikte Hitit kültürünü etkisi altına aldığı sonucuna varılmaktadır.

LEVHA 1: Seeher, 2011: 70

LEVHA 2: Seeher, 2006: 150.

KAYNAKÇA

CHD	The Hittite Dictionary of the Oriental Institute of the University of the Chicago, Chicago 1980vd.
ChS	Corpus der hurritischen Sprachdenkmäler, Rome.
CTH	Laroche, E., Catalogue des textes hittites, Paris 1971 ve ekleri.
CTH	Hoffner, H.A., Catalog of Hittites Texts, 1988.
DBH	Dresdner Beiträge zur Hethitologie.
GLH	Laroche, E., Glossaire de la Langue Hourrite, Paris (RHA XXXIV-XXXV) – Paris 1976-1977, pub.1978-1979.
HbOr	Handbuch der Orieantalistic Handbook of Orieantal Studies, Köln, 1999.
HED	Puhvel J., Hittite Etymological Dictionary, Berlin, 1984vd.
HEG	Tischler, J., Hethitisches Etymologisches Glossar. Mit Beiträgen von G.Neumann. Teil I (a-k). Innsbruck 1983 (=Innsbrucker Beiträge zur Sprachwissenschaft, Band 20).
HHw	Tischler, J., Hethitisches Handwörterbuch. Mit dem Wortschatz der Nachbarsprachen. IBS 102 – Innsbruck 2001.
HW	Friedrich, J., Hethitisches Wörterbuch, Kurzgefasste Kritische Sammlung der Deutungen Hethitischer Wörter, Heidelberg 1952.
HW 1., 2., 3. , Erg.,	Friedrich, J., Hethitisches Wörterbuch, Kurzgefasste Kritische Sammlung der Deutungen Hethitischer Wörter, I. Ergänzungsheft, Heidelberg 1957, 1961, 1966.
MHH	
Alp, Sedat (1998).	"Zur Datierung des Ulmi-Tešup-Vertrags". *AoF 25*: 54-60.
Arıkan, Y. (1998)	"Hitit Dini Üzerine Bir İnceleme". *AÜ DTCF Dergisi 38*: 271-285.
Bawanypeck-Görke,	(ed.), hethiter.net/: CTH 494 (2005sqq.).
Beal, R.H., (1988).	"The ^{GIŠ}TUKUL-lnstitution in Second Millennium" Ḫatti. *AoF 15*: 269-305.
Beal, R.H., (1992).	*The Organisation of the Hittite Military*. THeth 20.
Beal, R.H., (2002).	"The Hurrian Dynasty and the Double Names of Hittites Kings". *Gs Imparati*: 55-70.

Beckman, Gary (1996). *Hittite Diplomatic Texts*. Atlanta- Giorgia.

Beckman, G., (2003-2005). "Opfer". *RlA 10*: 106-111.

Beckman, G., (2005). *How Religion Was Done, A Companion to the Ancient Near East*. Oxford: 343-353.

Bittel, K., ve diğer., (1975). Bittel, K.,-Boessneck, J.,-Damm, B.,-Güterbock, H.G.,-Hauptmann, H.,- Naumann, R.,- Schirmer, W., *Das Hethitische Felsheiligtum Yazılıkaya.* Mann Verlag Berlin.

Braun, E.A.,-Holzinger, (1998-2001). "Ningal". *RlA 9*: 359.

Carruba, O., (1966). *Das Beschwörungsritual für die Göttin Wisurijanza*. StBoT 2.

Cohen, Y., (2002). *Taboos and Prohibitions in Hittite Society*. THeth 24.

Darga, M., (1992). *Hitit Sanatı*. İstanbul.

Freu, J., (2002). "Deux Princes-Prêtres de Kizzuwatna, Kantuzzili et Telepinu". *Hethitica 15*: 65-80.

Garstang,J.,-Gurney, O.R. (1959). *The Geography of the Hittite Empire*. London 1959.

van Gessel, B.H.L., (1998). *Onomasticon of the Hittite Pantheon*. Part I. Leiden-Newyork-Köln.

van Gessel, B.H.L., (1998a). *Onomasticon of the Hittite Pantheon*. Part II.Leiden-Newyork-Köln.

Goedegebuure P.,M., (2008). "Hattian Origins of Hittite Religious Concepts: The Syntax of 'to Drink (to) a Deity' (Again) and Other Phrases". *JANER 8*: 67-73. [Appendix to Soysal O. 2008a]

Gurney, O.R., (1977). *Some Aspects of Hittite Religion*. London.

Gurney, O.R., (1983). "The Hittite Title tuhkanti-". *AnSt 33*: 97-101.

Gurney, O.R., (1993). "The Treaty with Ulmi-Tešup". *AnSt 43*: 13-28.

Gurney, O.R., (2002). "The Autorship of the Ulmi-Tešup Treaty". *Gs Imparati*: 339-344.

Güterbock, H.G., (1982). *Les Hiéroglyphes de Yazılıkaya, A Propos d'un Travail Récent*. Paris.

Güterbock, H.G., (1998). "To Drink a God", *24ème RAI*: 121-129.

Haas, Volkert (1994). *Geschichte der Hethitischen Religion*. HbOr I/15.

Haas, Volkert (1998). *Die hurritischen Ritualtermini in hethitischem Kontext*. ChS I/9.

Heinhold-Krahmer S., (2001-2001). "Anmerkungen StBoT 38". *AfO 48/49*: 90-104.

Hoffner, H.A., (1989).	"The UlmiTešup Treaty (KBo 4.10 = CTH 106) with a New Join". *Fs T.Özgüç*:199-203.
Hout, Th.P.J., van den, (1989).	"A chronology of the Tarhuntassa-Treaties". *JCS 41*: 100-114.
Hout, Th.P.J. van den, (1995).	*Der UlmiTešup-Vertrag. Eine prosopographische Untersuchung*, StBoT 38.
Imparati, F., (1979).	"Il Culto della dea NIN.GAL Presso Gli Itti", *Fs Meriggi*: 293-324.
Imparati, F., (1998-2001).	"Ningal". *RlA 9*: 356-357.
Kammenhuber, A., (1971).	"Heth. ḫaššuš 2-e ekuzi "Der König trinkt zwei", *SMEA 14*: 143-159.
Karasu, C., (2002).	"The Great Sea According to the Hittite Texts." *Fs Popko*: 197-203.
Klengel, H., (1999).	*Geschichte des Hethitischen Reiches*, HbOr I/34.
Klinger, J., (1995).	"Das Corpus der Maşat-Briefe und seine Beziehungenzu den Texten aus Ḫattuša". *ZA 85*: 74-85.
Košak, S.,	hethiter.net/:hetkonk (v.1.82)
Lambert, W.G., (1978).	"The Mesopotamian Background of the Hurrian Pantheon". *RHA 36*: 129-134.
Laroche, E., (1946-1947).	*Recherches sur les noms des dieux hittites*, (RHA VII/46) Paris.
Laroche, E., (1948).	"Teššub, Ḫepat et leur cour" *JCS 2*: 113-136.
Martino, S.de, (1999).	"Ura and the boundaries of Tarhuntašša" *AoF 26*: 291-300.
Martino, S. de-Imparati F., (2001).	"Observations on Hittite International Treaties". *Akten des 4.Internationalen Kongresses für Hethitiologie*: 347-363.
Mascheroni, L.M., (1984).	"Scribi hurriti a Boğazköy: una verifica prosopografica". *SMEA 24*: 151-173.
Masson, E., (1981).	*Le panthéon de Yazılıkaya*, Paris.
Melchert, H.,C., (2003).	*The Luwians*, HdOr I/68, Leiden-Boston 2003.
Melchert, H.,C., (2007).	"The Borders of Tarhuntassa Revisited". *Fs Dinçol-Dinçol*: 507-513.
Neu, E., (1974).	*Der Anitta-Text.* StBoT 18.
Neu, E., (1996).	*Das Hurritische Epos des Freilassung, Untersuchungen zu einem hurritisch-hethitischen Textensemble aus Ḫattuša*, StBoT 32.

Otten, H., (1988). *Die Bronzetafel aus Boğazköy, Ein Staatsvertrag Tuthaliyas IV*, StBoT Beiheft 1.

Patri, S., (2007). *L'alignement syntaxique dans les langues indo-européennes d'Anatolie*, StBoT 49.

Puhvel, J., (1957). "On an alleged eucharistic expression in Hittite rituals". *MIO 5*: 31-33.

Popko, M., (1995). Religions of Asia Minor, Warsaw.

Schwemer, D., (2001). Die Wettergottgestalten Mesopotamiens und Nordsyriens im Zeitalter der Keilschriftkulturen, Wiesbaden.

Seheer, Jurgen (2006). *Hattuşa Rehberi*. *Hitit Başkentinde Bir Gün*. İstanbul.

Seeher, Jurgen (2011). *Taşa Yontulu Tanrılar*, *Hitit Kaya Tapınağı Yazılıkaya*, İstanbul.

Sideltsev, A.V., (2010). "Syntax of Lists in Middle Hittite". *Acts of the 7th. International Congress of Hititology*: 709-723.

Singer, Itamar (1996). *Muwatalli's Prayer to the Assembly of Gods through the Storm-God of Lightning* (*CTH 381*). Atlanta, Georgia.

Singer, Itamar (1999). "The Head of the MUBARRÛ-men on Hittite" Seals, *ArOr 67*: 649-653.

Singer, Itamar (2002). *Hittite Prayers*, Atlanta.

Soysal Oğuz (2007). "Tanrı içmek" Hitit Kült Teriminin Hatti Dili Işığında Yeni Bir Yorumlama Denemesi". *Fs. Dinçol-Dinçol*: 731-737.

Soysal, Oğuz (2008). "Philological Contributions to Hattian-Hittite Religion (I)". *JANER 8/1*: 45-66.

Starke, F., (1990). *Untersuchung zur Stammbuilding des keilschrift-luwischen Nomens*, StBoT 31.

Strauß, R., (2006). *Reinigungsrituale aus Kizzuwatna Ein Beitrag zur Erfoschung hethitischer Ritualtradition und Kulturgeschichte*, New York.

Taracha, P., (2009). *Religions of Second Millenium Anatolia*, DBH 27.

Trémouille, M.C., (1997). *dHebat, une Divinité syro-Anatolienne*, Eothen 7.

Ünal, Ahmet (1999). *Hititler-Etiler ve Anadolu Uygarlıkları*, İstanbul.

Ünal, Ahmet (2003). Hititler Devrinde Anadolu II, İstanbul.

Wegner, Ilse (2002). *Hurritische Opferlisten aus hethitischen Festbeschreibungen, Teil II*: *Texte für Teššub, Hebat und Weitere Gottheiten*, ChS I/3-2.

Weippert, M., (1998-2001). "DNIN.GAL/Nikkal". *RlA 9*: 357-359.

Wilhelm, Gernort (1989). *The Hurrians*, Warminster-England.

Yoshida, D., (1996). *Untersuchungen zu den Sonnengottheiten bei den Hethitern*, THeth 22.

Zgoll, A., (1998-2001). "Ningal". *RlA 9*: 352-356.